

Оразагъыз къабыл болсун!

Шабат күн, 2014 жылны 26-чы июлю • № 148 (19549) • Багъасы 10 сомду



ЗАМАН



Газета издается на балкарском языке с 1924 года

КЪАБАРТЫ-МАЛКЪАР РЕСПУБЛИКАНЫ
ПАРЛАМЕНТИНИ ЭМ ПРАВИТЕЛЬСТВОСУНУ ГАЗЕТИ

ВРЕМЯ

Интернет-версия: zaman.smikbr.ru

ГАЗЕТА ПАРЛАМЕНТА И ПРАВИТЕЛЬСТВА
КАБАРДИНО-БАЛКАРСКОЙ РЕСПУБЛИКИ

Къабарты-Малкъар
Республиканы
Башчысыны
къуллугъун болжал-
лы халда толтургъан
Ю.А.Коковну Ораза
байрам bla
АЛГЫШЛАУУ

Къабарты-Малкъар Республиканы Парламентини bla Правительствосу-
ну атларындан, кесим эни да Къа-
барты-Малкъарны муслийманларын
сыйлы Рамазан айда ораза тутуу
бошалганы bla байламы жарыкъ
байрамлары bla алгыштаймай.

Республиканы муслийманлары
граждан обществону айнытууга
эм кючлеуге тийишил юлюш къо-
шадыла, кеслерини жарыкъланды-
рыу ишлери, шёндюгю жаш тёлөнүу
юртегине тири къатышулары bla
ёсүп келген жаш адамлата жа-
шауда тюз жолну сайларларына
себеплик этедиле. Исламны адеп-
кылыкъ жаны bla онгларын миллет-
лени эм динлени араларында тут-
хучулукъ болурунча буруулупуда.
Ораза байрамны бу жарыкъ кю-
нүндөнде Къабарты-Малкъарны мус-
лийманларына, битеу жамаатына
саулукъ, мамырлыкъ эм къолайлы
жашау тежейиме!

Ю. КОКОВ,
Къабарты-Малкъар Республика-
ны Башчысыны къуллугъун бол-
жаллы халда толтургъан.

Оразагъыз атаптыйкан материал
3-чу бетде басмаланады.

**Р.И.Абазовну «Къабарты-
Малкъар Республиканы
аллында къыйыны ючюн»
орден bla саугъалауну
юсюндөн**

**Къабарты-Малкъар
Республиканы Башчысыны
УКАЗЫ**

Къабарты-Малкъар Республиканы
кырыалыгъын тохташдырыгъула , граж-
данланы эркинликлерин эмда правола-
рын жалчытууга уллу къыйын салгъа-
ны ючюн **Абазов Руслан Исмеловичи**
«Къабарты-Малкъар Республиканы
аллында къыйыны ючюн» орден bla
саугъалаарга.

**Къабарты-Малкъар Республиканы
Башчысыны къуллугъун болжаллы
халда толтургъан**

Ю. КОКОВ
Нальчик шахар
2014 жылда 25-чи июня

№158-УГ

Кенгеш



Юрий КОКОВ:

**Республиканы халкъы право низамны сакълаучу
органларындан бютюн къыйматлы
ишлеулерин излерге эркинди**

Тюнене къоркъуусузлукъын эмдэ право низамны жаичытууга
аталып, КъМР-ни Башчысыны къуллугъун болжаллы халда тол-
тургъан Юрий Кокову башчылыгъы bla уллу координация кен-
геш болгъанды. Аны ишине РФ-ни Президентини Север-Кавказ
федеральный округда толу эркинликли келечисини Аппаратыны
баш федеральный инспектору Алексей Вербицкий, КъМР-ни Пар-
ламентини bla Правительствосу, сюлдун, жер-жерли админи-
стстрацияланы, право низамны сакълаучу, дин, басма органлары
оноучу къуллукъулары къатышандыла.

Иши башлай, Юрий Коков бу жый-
ылы Республиканы халкъыны жашау
магъанаали вопрослары сюзюлор
ючин бардырыгъынын, экономиканы
айныуу къоркъуусузлукъга, право
низамга кёре болгъаны айырып алт-
ханды. Ол кюн структурада арт жыл-
лада ишперин тирилгендерин, аны
хайрындан а экономиканы кёрюмдю-
лерини асламысы и гиленгенин черт-
генди. Анга шагъатха былай шартла
да келтиргенди: быйыл март-апрель
айлада промышленный индекс 68,9
процентден 106,7 процентте жетгенди,
эл мюлк продукцияны ёлчеми 1,1 про-
центте ёсгенди эмдэ 8,4 миллиард сом
болгъанды. Аладан сора да, къуруулуш
ишлени бла сатыу-алынуу ёлчемелери

20,5 эмдэ 4,8 процентте, иш хакъ 10,4
процентте ёсгенди. Тугъанна ёлген-
леден эсе 1,5 кереге кёл болгъанды.
Ол а Россдейдеги кёрюмдөледен эзе
16 процентте кёпдо. Налогладан битеу
бюджеттеге тюшгэн файда да 20 про-
центте аслам болгъанды.

-Ала, чөртил айттыргъа сюеме, би-
ринчи, артык уллу болмагъан
атламларыбыздыла, бизни борчубуз
аланы сакъларгъады эмдэ ёсдюре
барыргъады, -дегенди Юрий Алексан-
дорович.- Андан сора да, бизге жангы
иши жерле къуаргъа, профессионал
кадрла хазырларга, санаторий-курорт
фондларбызыда, туризм комплексде
жангырту ишле бардырыргъа, инве-
стицияла не къадар кёл келирча онгла

куяргъа тюшериди. Россейни Прези-
денти В.В.Путин bla кёл болмай бар-
дырылгъан тибешишиумде от Республи-
каны экономикасын андан ары айнытуу
жаны bla башламылышыларыбызгъа
бла предложениларыбызгъа ыразы
болгъанды, аланы къабыл көргенди.
Шёндю биз аланы жашауда бардыруу
амалларын bla онгларын излейбиз.

Жамаат низамны bla аманлыкъ-
чылыкъыгъа кважау кюрешни болум-
ларына баға биче, экстремизмге
бла терроризмге къажау кюрешде
жетишимиле болгъандары белгилерге
сюеме. Федеральный эм Республикалары
власть органларын къыйматыларын
тирилкелерини хайрындан кримино-
генн болум игиленгенин айттыргъа бол-
лукъбуз. Бу ишге граждан обществону
институтлары bla дин организацияяла
да уллу себеплик этгенди.

Жылланы ичинде бандит къаум-
ланы тунчкуудургъа, аланы ресурс
эмдэ ырысхы онгларын азайтыргъа,
къуара структураларын бузаргъа бирин-
чи кере къолдан келгенди.

(Ахыры 2-чи беттеди).

Юрий КОКОВ: Республиканы халкъы право низамны сакълауучу органларындан бютюн къыйматлы шшеулерин излерге эркинди

(Ахыры 2-чи беттеди).

Былтыр Къабарты-Малкъар Республиканы Терроризм къажау комиссияны членлерин айтханлары близ экстремизме бла терроризмге къажау көршени информации эмда идеология амалларын төрлөндөргөнбиз, жаш төлөбюзин адеп-къышыгъа юртети ишинде жаңгыртхандыз. Специалисте терроризме көре, 2014 жылда программалы оноуарлызыны толтурганбызын хайрындан къолларына саутла алрыга сойген жаш адамларын саны еслерча азая барада. Мындан ары да алай болурча этиу бизге бек магъданызды. Биз аны иочун къолбуздан келгенин аярыкъ тийоблоди.

Республиканы жашаууну битеу сфераларында низам салынуу, аны халкъыны къоркуусузлугъун жалчытууну къыматлы амалларын табаргъа төшериди.

Андан сора Юрий Коков сәйнен Къабарты-Малкъары прокурору Олег Жариковча бергенди. Ол Къабарты-Малкъарда право низамны сакълауучу органна аманлыкъчылыкъга къажау көршени къалай

бардырылгъаныны юсунден айта, аны эсептерин чыгъара, ала терроризм, экстремизм эмде коррупция бла байламмын шилеге артыкъда уллу эс бургъанларын чертгендес эмда ол борчларын бет жарыкълы тамамлагъандыла, дегенди. Анга шагъатха билль шартла да көлтиргендес: быйылны алты айынын ичинде бандын къауммагъа къатышкан 32 адам туулгъанды, ала га болушкан 19 адам, финансасы бла жалчытхан да бешеулегүүлөнүүлүк жуулчукъады.

Прокурор республикалык аманлыкъ ишлени саны СКФО-дан эссе 8 процентте аязынан, алай Россейден эссе уа көл болгъанын билдиргенди. Бахсан шахарда, Бахсан, Чегем, Черек районларда артыкъда көл аманлыкъ этилгендин да чеरтип айтханды.

Ол билдиргенчика, саутла сатыу, аланы хайрынанын аманлыкъ этии аслам болгъанды. Бир къаум адам бирге келишип этиллинген аманлыкъла да кебейгенди. Акылбалькъ болмагъанланы, ичичилени, наркоманланы араларында аманлыкъчылыкъ да бек жайылгъанды-

ла. Аны сылтауларын прокурор социальны болумда көреди.

Андан сора жайылдуу КъМР-ни жеңинде аманлыкъчылыкъын жолун кесисү жаны бла не мадарла этилгенлерини юсунден айтлы, РФ-ни МВД-сыны Къабарты-Малкъар Республикада ич ишлени министри Сергей Васильев сөлешгендес. Къоркуусузлукъу федеральный службасыны КъМР-де Управлениянын таматасы Сергей Кмениның төрроризми бла экстремизми нинеттерин жайыла барыуларын тохтату жаны бла этиллинген мадарла бла шагъырейлениргендес, Наркоконтрольный федеральный службасыны Управлениянын таматасыны Къуулугъун толтургъан Олег Сокуров наркотиклени законсуз сатыгула къажаку көрш, наркоманияны профилактикасы къалай бардырылгъанын билдиргенди. Федеральный налог службыны КъМР-де Управлениянын начальниги Мурат Керефов налога жайыну не халда болгъанларын айтханды.

Аладан сора да, көнгөнде Урван районын башчысы Азамат Кошев, Россейни

МВД-сыны «Прохладненский» районла аралы бёлөмюнью начальниги Эдуард Макеев, КъМР-ни прокуратурасыны федеральный законодательство къалай толтурганына надзор этиу жаны бла бёлөмюнью таматасы Заур Закураев, КъМР-де Адамны эркинликлери жаны бла уполномоченный Зумакъулданы Борис, КъМР-ни Парламентини Председателини биринчи орбасары Руслан Жанимов эмда республиканы Жамаат полатасыны председателини къулугъун толтургъан Атталаны Жамал сөлешгендиле.

Атталаны Жамал трибунаға чыгъары аллында республиканы Башчысы Юрий Коков аны туғызан күнөн бла алгышлаяңдарды, анга саулук, насып да тежегендес.

Координация көнгөнди көнгөнди Юрий Коков битеу айтлыгъан затланы бирге тийшдирип, ала га багъа бичгенди эмда бир къаум эсгертире да этгендес. Аны доклады келир номерде толусунлай басмаланырыкъды.

ТЕКУЛАНЫ ХАЯА

ЖАЙЫЛЫУ

Итиниүлөгю болгъан усталыкъсыз къаллыкъ түйюлдю

КъМР-ни билим бериу, илму эм жаш төлөнүш ишлери жаны бла министри Нина Емузова бу күнлөде журналисте бла жайылышуунда ЕГЭ-ни эсептерини, устазларыны иш хакъларыны, билим бериу учрежденияларын жангыртыуун, талаа башха проблемалана юслеринден айтханды.

Иги окъугъан
ЕГЭ-ни къыйналам
бералыкъды

Нина Гузеровна билдиргенчика, оқыу жылын алышында школланы талайында «къызыл» аттестатланы бир ненча адамгъа бериргэ белгилене эди, алай бир кырал экзаменин эсептери алдын санын азайтханды. Ачыкъ айтханда, оқыуучула алгъан балла къуандырырча тюйюлдю, белгитиргэлдөн осалында. Алай бу жаны бла хал битеу къалырда да бирчаракъды. СКФО-ну алып къарагъанда, предметтенин бир къаумундан бизде көрүмдөлө башха регионлардан эсигидиле, бизден алгъа жангыз да Ставрополь край барады. Эл бол шахар да түнгешдиргендие, биринчи архатаракъ къалады. Чертиргэ керекди – сау жылны, көл салын, иккүнчүннел, экзаменленин да жетишимиш бергенди. Алай 60-80 баллны репетиторларын болушлукъларын да хайырланын алапаланында. 100 баллгы жағынанларыбыз да барадыла. Юч жөнден аслам сабын «еки» алганында, биз ала бла ишлейбиз.

Алгъа выпускникин 96-98 проценти бийик усталыкъ билим берген учрежденилэгээ окуярға киргендиле. Бююнлюкке ол көрүмдөлөн къайтарып он жокъду. Ол себепден алдын орта усталыкъ билим берген учрежденилэгээ кириргэ көллөндөрдүр көршебиз. Быйыл алада отуу мингендем алсам бюджет жер барды. Алай былтыр, алгъа жылгада алгъа орта эсеп бла 8-10 заявление берилүп турған эссе, быйыл алдын саны жоңден алтагъанды. Сүзлөдө социалдык пакет толусунлай бериледи: стипендияла, аш-азыкъ, фатар. Бийик билим алтырга сойген адам да оқиуун, андан сора да, бардыралыкъды. Башшаш айтханда, итиниүлүп болгъан адам усталыкъсыз къаллыкъ тюйюлдю.

Министр ЕГЭ-ни къайтарып бериную «независимый» пунктларын юсунден сорууга энчи эс бөлгөнди. Ол белгиле-



геничика, аллай жерлени юслеринен хапар ётюрюкди. Быйыл аттестатланы алалмагъанла экзаменин жангыдан экинчи жылды көрдиле.

2015 жылдан башшалап экзаменин бардырыуда түрлениүле кийириллекидиле. Окъуучула орус тилден ЕГЭ-ни аллында школларында сочинение жазарыкъыда, алгъа белгилени устазларын салынды. Биринчи кереден ахшы белгиле алалмагъанла га даңыда жангыдан жазарыгъа онг бериллекиди. Мындан сабыйге он баллгы дери салынрыгъа болулукъду, алда артда ол ЕГЭ-де албанында къошуулукъдула. Математикадан быйыл оқынча баллгыга эки жындан къарагъанды: аттестаттын алтынчын эм вүзгъа кирир жыон, алдын чыгарылыштында түрлениүле кийириллекидиле. Алагъа билим бериу, сабыйла бла жалчытуун амалларын түнгиздиле, алай алла къаллай бир түрлүкълары белгилли болтуңчукъ, бу жаны бла шарт сөлешишре эртеди. Жангыз да айттыргызым, къачынычыла жарсыргыча керек тюйюлдөлө, алгъа мадар этиллекиди.

Даңыда бир проблема-ата-анала сабыйлерин алчылукълары бериргэ скойгендиргендиле. Ала асламысында 2,4,5,9,14-чы номерли, башшада аттары айтлыгъан шоклодда бир классда асыры көл сабый оқууды. Алагъа талай элледен оқынча келедиле. Законодательство оқуучуучуя школуларын сабыйларында эркинлик береди, ол себепден бу жаны бла түйүнчүлүкчөндерге жарамайды. Аны ючон, башшада учрежденилэгээ окуярға түрлениүле кийириллекиди. Бююнлюнда көл: «Сабый окуярға соймайды», деген оюмуну эшигебиз. Алай школуу борчу аны оқынчыгъа көлленидирдүүди, анга билим берүүдеди. Устазда, бек биринчи, ол мурат бла келген болуп арды ишлөрдө. Хаяа, окуячуларын фахмалары бирчак тюйюлдөлө. Алай шоклодан ала билим алтырга керекдиле. Онбира жыларды жарыгъондегендөн сора ол аттестатын къалыртса көркөмдүүди? Былайда устазларын бир-бирле кеслерини борчларын ата-аналаны буюнларына салыргыра көршөдиле, сабыйларын асыры көл юй иши берилди. Аллайынча да школда жер болмазгъа керекди.

КУЛЬЧАЛАНЫ Зульфия.

бёлөнеди. Аны бла байламмы балачыкъланы сабый садлапда жерле бла жалчытырттуулгъанда 250 миллион сом къоратыллыкъыдь. 45 сабый садда ремонт этиллекиди, алдын башшары алышындырыллыкъыла, ала саулай да тап халгъа көлтириллекидиле, жангылары ишленириклиде. Мурат этгенибизча, 3-7-жыллыкъыланы 98,5 процента садлагыз жиоряллыкъыда, дегендес оп. Бу жаны бла иш элледе да бардырыллыкъыда. Алада спорт залларын жангыртылганда оноу этилгенди. Анга 37-38 миллион къоратыллыкъыда, сора «Едина Россия» политика партия да болушурукъду. Чекленгэнгөн оңглары болгъан сабыйледиге да школдада башхала бла тен билим алтырга оңглары къоратыллыкъыда. Проходлыйде, Атажукинода бла Бабутгентде кадет корпусу ишленириклиде. Жемталаада келир жыл жанын школа ишлөрдө белгиленеди, аны ючон «Россейни көнүн айнтыну» программага көре, юч жон милион сом бёлөнрююкъю.

Ведомствууну башчысы школа форма сакъланырыгъын да билдиргендес. Ол къаллай боллугъун шокл оноу этеди. Кесибизни «Гloria Djkino» эм «Силуэт» фирмаларыбыздан, энчи предпринимательдөл кийимлени тигерге предложениея келгендиле. Ол да жаны бла конкурненцияны кючлөрдө, аны бла бирге жылганы тюшөроргө онг береди.

Ахыр заманда школа сабыйлени киптапла бла жалчытырга керекдиле деген законуу юсунден да көл айтлады. Аны, баям, бир-бирле тюз ангыламайды. Көлле школа ала га жаксыз китап комплекти бериргэ көрек сунадыла. Ол тюз тюйюлдө. Учрежденияды сабыйлеке окуу жылны хайырланырча китап фондула къуаргыда тийшилди. Сора китапла, бек биринчи, къолларына да көн сабыйлеки кийорлөгө бериледиле.

Хакъыны ёлчеми къалай тохтаждырылады

Устазлары иш хакълары да энчи темады. Аланы талайы аны ёлчемин азга санайды, аны юсунден устазлардан көп письмо да көлди. Былайда эсгертиргэ тийшилди: ол сағытланы, сабыйлени санларына, классса башчылыкъы этегине көр жылгыларды, сора анга «стимулирующие» къюшуладыла. Алай бла он сағытлары ишлөгендирбиче алмазылкъарлары баймады.

Сора иш хакъыны ахшы таамалланган иш ючон төлөргө тийшилди. Аттестациланы эсептери, башшада айтлыгъанчыны, сейирлик тюйюлдөл. Алай устазларын талайы, тюрлю-тюрлю сылтаула таба, анда кеслерини төрсликтерини көрмейдиле. Бююнлюнда көл: «Сабый окуярға соймайды», деген оюмуну эшигебиз. Алай школуу борчу аны оқынчыгъа көлленидирдүүди, анга билим берүүдеди. Устазда, бек биринчи, ол мурат бла келген болуп арды ишлөрдө. Хаяа, окуячуларын фахмалары бирчак тюйюлдөлө. Алай шоклодан ала билим алтырга керекдиле. Онбира жыларды жарыгъондегендөн сора ол аттестатын къалыртса көркөмдүүди? Былайда устазларын бир-бирле кеслерини борчларын ата-аналаны буюнларына салыргыра көршөдиле, сабыйлеке асыры көл юй иши берилди. Аллайынча да школда жер болмазгъа керекди.

КУЛЬЧАЛАНЫ Зульфия.

Хүрмөтлеу

Озгъан орта кюн Къабарты-Малкъар къырал аграрный университете къууанчлы жыйылыу болгъанды. Анда окуу юнию айырмалы бошагъан жаш адамлагъа къызыл дипломла берилгенди. Алагъа быйыл 122 жаш бла кызы тийишили болгъандыла. Кёплеге уа дипломла бла бирге «Окъууда бийик жетишмели, университеттени жамаату жашауна тири къаяшканы ючюн» деген жазылары бла сыйлы белгиле да берилгенди. Аны бла да къалмай, бисюореу къаягытла ата-аналагъа да берилгенди.

Мен айрымалыны арапарында онтогуз таупу жаш бла кызы, ол санда ауэр атлетикадан чемпион, спортуустасы Геккиланы Таукъан, Ахматланы Назир хажини кызы Асият да болгъанларын кууынды белгилерге сюеме.

Жаш адамлана жетишмели бла алгъышларъа КъМР-ни эл мюлк министр Мухамед Шахмурзов, республиканы

Ал жыллада вузъга башчылыкъ этип турған Мухамед Шахмурзов а, элде билимли специалистте жетишмегенлерин айтЫп, ала ол кемицликни кетерирге себеплик этерлерине ышаннганды. «Мен кёл жерледе болгъанма, кёлни да кёргөнме, алай бизни бу окуу юйюбюз кёплени алларында баргъанын кёргөнме. Аны бошагъанла шэндю тюр-



Айырмалылагъа - Къызыл дипломла, ата-аналагъа - ыспас



Билим берүү, илму эмда жаш төйюно ишлери жаны бла министерствону бөлүмюнүн таматасы Таумурзаланы Аслан да келген эдиле.

-Сиз ызыгъыдан келликлеге юлгосюз. Билимизин андан ары ёсдюре барырсыз деги шынанама. Аңга бизни вузда битеу онгы бардыла, -деп, Къабарты-Малкъар къырал аграрный университеттин ректоруны күпүлгүчүн толтургъян Аслан Алажев, 2013 жылда бу окуу юй, къыралын он айырмалы университетини санына кирип, алтынчы жерге тийишили болгъанын эсге салгъанды. Ол былай ариу кылышылы сабийле ёсдөргөн ата-аналаны да унутмагъанды, алагъа ыспас этгendi.

Къызыл дипломгъа тийишили болгъан Ахматланы Назир хажини кызы Асият.

Лю-тюрлю ишледе, күллукълада да бет жарыкъылы уруннганларын билеме, ала ёткемленеме», -дегенди.

Таумурзаланы Аслан, проректор Къудайланы Руслан да кеслериин алгъыш сёзлөринде шэндюю жаш адамла мындан ары да жашауларында хар жаны бла да айырмалы болурларын тежегендиле.

ХОЛАДАНЫ Марзинт.
СУРАТДА: башында- Байдаланы Жаннет кызыл дипломгъа тийишили болгъанды.

**Тюбешиу**

Сакъатлагъа себеплик тапдышыр умутда

Къабарты-Малкъарны Жамаат палатасыны урунуу эм социальный политика жаны бла комиссиясы къатышып Чегем районда кенгеш боллуккъуда.

Тюбешиуде Сакъатлагъа ишчи жерле къурау къырал социальный политика эм «Доступная среда в Кабардино-Балкарии»-деген республиканы целивой программа жашауда къалай бардырылгъанларыны юсюндөн соруулуга къарапалыкъыдь.

Жыйылыгуя КъМР-ни Урунуу эм социальный айнтыу министерствосуну, Чегем районну администрациясыны, Адамларны иш бла жалынтуу жаны бла къырал комитетини, Пенсия фондуну, организацияланы келечилери эм башхала къатышырыкъыдьла. Мында комплекс халда сакъатлагъа эм башха саулукълары болмагъан къаумлугъа жамаату тири къатышырыч эм уруннурга болушурча амалланы ачыкъларыкъыдь.

Мероприятие 30-чу июлян онбеш сағъатта, Чегем району Администрациясында ётерикди.

Адреси: Чегем шахар, Бахсан атлы орам, 3-чю юй.

Телефон: 89287169702

ЭСЕПЛЕ ЧЫГЪАРЫУ

Жарашибыруучу сюследе къагытланы асламысы жолду жюрюуну жорукълары бла байламлысыла

Жарашибыруучу сюслоде быйылны биринчи жарымында къарагъан ишлериини эсеплери чыгъарылгъанды. Алагъа кёре, алты айны ичинде КъМР-ни жарашибыруучу судьяларыны къолларына 47 581 иш тюшүнди. Ол абылтыры бу кезиүүндөн эссе 3.958-гэ кёлдү. Аладан 45.063-сүнө къарабын болшагъанды эмда тийишили оноу чыгъарылгъанды.

Головоный ишлени юслеринден айтханда, аланы саны 10 процентте ёгсөнди эмдэ 524-гэ жетгendi. Аладан 345-сүнө кёре ахыр оноу этилгendi, 133-сю тохтатылгъанды. Сюд кууалхада тартыргъа деп оноу чыгъарылганланы саны 327 (27 адамгъа кёп) болгъанды.

Эсепле кёргүзтөнлөрчика, уручулукъ, хыйлалыкъ, экономика бла байламлы аманлыкъла этип сюслөт тюшгөнлөн саны ёгсөнди. Ишсизлени, сакъатланы, наркоманланы арапарында аманлыкъла этгениде уа иги кесеке азайындыла. Биреуню саулугъуна билит жата салгъанда, сюд эм башха власть органларынан келечилерине къажа аманлыкъла да азыракъ болгъанды.

Гражданы ишлени саны уа 16 процентте кёбейгенди. Битеу да 23.670 ишчүү къарагъанды. Аладан 22.499-су ахырына жетдирилгенди. Мында налог

организланы исклери, юйюнчо чачылыуу, иш хакъ төлөнмөгөн бла байламлы ишле азайынларын белгилерчады. ЖКХ-гъа, Пенсия фонда борчлу болгъанлары, алиментле төлөнмөгөнлөн ишлери уа кёбейгendi (40,30 эмда 10 процентте).

Жарашибыруучу судьялары жолду жюрюуну жорукъларына бузукълукъ этип бла байламлыла артыкъда кёпдюле. Эсепле кёргүзтөнлөрчика, правалары болмай машина жюрютген, мardадан терк баргъан, темир жолдан эркин этилмеген жерден ётген водительле азайылмайдыла.

Предприниматель ишлериин къырал регистрациялары неда энчи эркинликери болмай бардыргъанланы саны да ёгсөнди -18 процентте. Былтыр бу кезиүүдө аллайла бла байламлы ишле 884 болгъан эселе, быйыл -1.079-гэ жетгendi. Ол бузукълукъла ючюн 16.092 адам жууалхада тартылгъанды: 12.955-сүнө тазир, 1.530-суну администраторлукъа салынганды, 1.319-суну предпринимательлик этгери энчи эркинликери сыйырылгъанды, 206 адам да борчлу халда ишлөргө жиберилгendi.

Басмагъа **ТЕКУЛАНЫ** Xaya хазырларылгъанды.

АДАМЛАНЫ КЪАДАРЛАРЫ

Сахнагъа кертичилей къалгъан

Мен Алийни юсонден биринчи көрөтеше Москвада ГИТИС-ни актёр факультетинде окугъан жылларымда аны ёғе жашы Валентин Васильевич Телляковдан эшиттениме. Ол факультеттеге режиссёр - педагог болуп келген эди. Ары дери уу Нальчикде театр-студия күралуп, анда биология да эсизбизде болгъан онола салып, М. Горький аты Орус кырын драма театрада да ишилгенди. Курсада Телляков актёр усталыкъдан дерслес бардырғанды. «Бизни элде къауағвали» деген юношчо диплом оюнузбизнүү режиссёруэди. Арадан арагъя анга аташын чёткен, театрын да сойдурган Алийни да сагыннанынды. Ол кезиуде эсимде да болмаянды бир талай жылдын мен Махийланы жашларыны юсонден жазарайыма деп. Алай бек башындан баштаймык.

Алий 1917 жылда Көнделенде туғанды. Школдан сора 1935 жылда актёр мальзар студияны санында ГИТИС-ге окугъара киреди. Аны бошашынлай, Нальчикке кыйынтып, жангы күралын театрда ишилпештеп баштаймалык. 1940 жылда андан бир талай жашын аскерке чакырылди. Алай да аланы санында болады. Улут Ата жүрт урушун көзиүонде ол жисире төштеди.

1943 жылда 10-чы августта Шимал Кавказын аскер трибуналы Махийланы жашларынын 25 жылны тутмакъда оптрууртга деп оно чыгарылады. Аны бла ол узақ Норильске төштеди. Анда 1955 жылгъа дери комбинатда лаборант болуп ишилди. Ани заманында ичинде бир айып алмайды, болжалдан алгып эркин болады. Алай, туған жерине къайтыргыш, не жууукъларына къыргызып элге барыргыча уу амалы жокъ эди. Аны себепли Норильске къалады.

Көп болмай «Заман» газетеңе актёр болургъа сюйюп, алай ол мураты на жеталмай къалгъан
Махийланы Мухамматыны юсонден айтхан эдик. Жарсыуѓа, ол жыллада аллайла бир талай бар эдиле. Кими урушда жоюлгъанды, тил этип, аны хатасындан сюйген ишиндөн кетерге тюшгендө да болгъандыла. Мени билюнгюю жигитим Махийланы Жанымырзаны жашы Алий қибик.

Ол узақ, суужүк шахарда андан сора да бар эдиле таулу жашла, кызыла да. Бапынланын Марзият да, 1944 жылда 7-чи марта тулулуп, ары тюшгендө эди. Ол анда къынта аурал къыннаптанды. Амалы алай болуп, орус доктор Василий Фёдорович Телляковха эрге чыгыады. Алагъа жашычы Валентин туудада, артада-бизге устазлыкъ эттөн режиссер.

1957 жылда Марзият, эркинлик алып, жашыла би жуукъларына Кыргызызба барады. Анда эшиттеди ол Норильске Махийланы жашлары болгъанын да. Алайни ахуллары да анга Марзияттын юсонден билдиредиле. Алай бла жаш аны изиеп табады. Къонакъыя бара - бара түрткүн. Василий Фёдорович 1955 жылда ауруп ёледи.

Ол, кесини къынын аургузанын билип, Марзиятка жашына иги боллукъ адамъы бар, деп аманат эттөнди. Алай а гитче Валентинни кёлон ня бла да алгъанды. Киногъя, стадионнага элит, улуп



дундяны, театрдын юсонден жашлары, ариу, акыллары сөзю бла ата ёксоюзлоңкүн сыйнатмагъанды. Алай келмей къалгъан кюн: «Дядя Алий бокон нек келмеди?» - деп, сюйген ишиндөн кетеди. Консервала чынчарған заводда барып, пенсиянын көроп, Марзият Алай бла бир юйор къуларға угый демеди.

1957 жылны сентябрьде айында ала Нальчикке къайтадыла. Артда Марзият бла побешгенимдө, ол күн шахарда Маринини эшгермеси ачылгъанын, ала ары баргъанларын айтади. Анда Боташлыны Иссаагъя, Маммеланы Ибрагимге эм бир къауым актёртагы тобейдиле. Аладан Малкъада театранын эшитедиле. Алай ары барады. Боташ улуну «Таулауда тантажарыбыз» - деген драмасында партизанын ролон ойнайды.

Андан сора Алийге театрана ойнартыга тиүшмөдө. Тышкыдан адамла, тил этип: «Тутмакъада түрган актёр театранда ишилдергө эркин тойюндө», - деп, республиканы

обжомуны жыйылпукунда айтхандыла. «Мени театрда къоярыкъ тойюндөлө», - деп, сюйген ишиндөн кетеди. Консервала чынчарған заводда барып, пенсиянын саузыланынганды. Андан да ол театр, искусство бла байламлыгын таң эттөгөн көрсөнди. Задону клубунда күлпештүрле бла байламмы жарықтандыруу ишини бардырып түрганды. Алай бла Алай театранда саузыбын къандыра болуп эди.

Марзияттын айтханына көре, Алай артада да театрана болмаянчына жарсыгъанлай түрганды. Республиканы башха театраптарында да бар эдиле түрү заманда жисире поштен адамла. Аны билген да эттөндиле, алай болгъанлыгы, аланы актёр хүнерлерине көре, ропыла берип, сильы атлагы да тийшили көрсөндиле. Аладан бири уа Ленинни ролон окунуа ойнагъанды. Алийни уа жангы күрала башынган жашаудун бузгандыла. Аны бла къалмай,

жанги күрала тургъан Малкъар театрды да тозуртадыла.

Ол заманда тил этилгени бла Махийланы жашларындан сора фахмул актриса Аххебекланы Фатима да ачығында. Ким биледи, «халкъны артыкъ сюйгендө, театрны да тазалай тутарып көрсөнгө» бу ишшерин ахшы иният бла эта эзеле да, алай андан келген хатаны ёнчелеп айтхан а кыйынды.

Театрдан Алийни жисире бек кыйынапын кетсе да, башын энши эттөй, жашаңданы. Аны юйондеги сакъланынгү суратта эзимдедиле. Ол алгыннын ССРР-ни къалайында болмаянды! «Айланып, жангы жерле кёргөргө, адамла бла танышыргъа, согулръя бек сойгенди», - дей эди Марзият. Алай бла юй бийчиси Валентинден сора дагыда жаш бла кызы ёндүсгрендиле. Зухур бла Тахир да, юйорле күралуп, жашайдыла. Валентин да битеу жашаун театр бла байламмы эттөнди. Ол бокъыт баштандын сора ГИТИС-ни актёр факультетинде декан болуп түрганды. Сәс сез, ол Алийни дарслерини хайырды.

Аны юсонден халыптын уа мууну бла башарыга сөнөм. Ол кеси саулукъда Россия Федерациинын 1996 жылда 18-чи октябрьде къабыл этилген «О реабилитации жертв политических репрессий» деген Законунуң оччоноңгасына көре, Махийланы Жанымырзаны жашы Алийден битеу жалгъан даулата көрлигендиле. Ол 1996 жылда Вольный Ауулда аушаханды. Марзият да дунясын алышханды. Экиси да жаннелли болсулду.

САРАККУЛАНЫ Асият. СУРАТДА: (онганда солгы) Махийланы Алий, Бачиланы Атлы эм Чадбадынан Мухажир. 1937 жыл, Москва.

ТҮРЛЕНИУЛЕ

Школ форманы 80 проценти къоркъуулуду!

1-чи сентябрьде дери бир айдан көбүрек заман къалгъанды. Дерслени кюсперинден айтЫРГЫЛАСЫРДЫ. Алай школ форманы сатып алындын юсонден а сагынды эттөр заман жетгендиди.

Къытты мardata жокъодула -Школ форма боллукъмуду, босса уа къалы болкульду? Аны юсонден ионуу окуу юй кеси эттеди. Алай байлайды ата-аналарыны оюомларына да эс буруулттара тийишди, -дейди Россейни промышленностину эм сатып алынуда орнубасары Виктор Евтухов. - Былайда къытты мardata тохтадышырмалгъандыла. Формагъя тेरели баш излем быллайды: ол светский болгурга керекди, анда школ символикадан башшасы болгурга жарамайды.

Окъуу юй форманы унамай къояргыя эм сагынеге сюйтеген кийимлерин киргө эркинкүр бериргэе жирилүп жеттүү болады. Аны кесин альян кайындан сатып алгылана керекди? Ол да административияны эм ата-аналаны комитеттерини ишлериди.

Төрөдө болгъанча, школа атэльени неда тюкеннүү адресслерин бередиле, кийимлери алдан сатып алгылгы дейдиле, алай аны борч эттөрде уа эркин жокъоду, дейди Евтухов. Алай форма къалы болгурга кереклиги уа айттылды ата-аналанагъа. Ала университтеге жирилүп жеттүү болады.



ары уа не боллугъу белгисизди. Төбен жаннаны къысха, узун эттөрде да болады, анга рецин тартмалы неда молнияны орнатадыла. Огъары жаннан жон күмчадан, трикотаждан, сингетикадан да тигедиле. Фасон къаллы боллугъу адам кеси сийгендады. Алай күмчадан, фурнитуралы качестволары уа сабийни саулугуннаа заран тюштөрмезчала. Школ форманы чыгъарыланын миллет союзларыны президенти Евгений Томак. Ала бизге быллай бир осал кийимде къайдан кылкъынларын айттыргы керекиди.

-Озгъан жылда биз форманы 173 образецин сатып алгъан эдик: тобен жанна, пиджакта, сарафанда,

форманы? Баш проблема күмчаданы осалылыштарды.

1. Гигроскопичность-мышлылыкъны жүтартыңын. Ол мараддан иги да алашадады. «Узү форманы полизистерден тигедиле, ол а мыльныны жүтимайды! Сабый чапса, терлейди, кийим аны жутмайды, кийимин ичинде хамам болумла къуаладыла. Алай бла уа простида, тери аурула чыгъадыла», - дейди Евгений Томак.

2. Хаудан иштөндоң алашадады. «Алай күмчадан чадаман чыкъыган углекелгүнгү газны тышына жибермайды. Адаман къарысузулукъ къысады, бир-бирдөлөрдө эси окунуа агады», - дейди эксперт.

3. Токсичность. Пирджакыны күмчаданы бир жол формальдегидегидей болбашын еттөнди.

4. Күмчаданы составы этикеттада айттырмалыча болмаса, андан тигитен кийим саулукътагында ката көлтөреди. Тингитен формана уа 26 шахарны «школ базарларындан» алынган эдиле.

-Биз сатып алып сөттөнлини бу затны тюштөрдөрүгө көрсөнди? Сабыйн еседи, къалай размер керек боллукъун билаллыкъюйесли. Импортёлда уа ол саулеттүүн кийимдегиди. Багъаланы чыннелүп көзөттөлдөрдөн кийимдегиди. Багъаланы чыннелүп көзөттөлдөрдөн кийимдегиди.

Улуканын көз артында заман жетгендиди.

Шабат күн, 2014 жылны 26-чы июлүү
Интернет-версия: zaman.smikbr.ru

Юлия СМИРНОВА
«Комсомольская правда»
газет.

КАРАТЕ

Сотталаны Мираны юсөндөн газет оқууучуларбызыз хазна зат билмейдиле. Каратечи кызыз къатышкан эришиулеринден биринчи жер алмаганлай хазна къайтмагъанды. Ол жеңишмили спортчу боллукун а тренерле эртте оқууна ангылагъан эдиле. Мира спортха къалай келгенин, ол кесин къаллай борчла салгъанын

билир ючон, биз аны бла ушакъ бардыргысанбыз.

- Мира, биз сени бла жууугүркөк шағырып болургъа сюбиз. Каратени сайларгъа санга ким бо- лушканды?

- Мен спорта тогъузжылгымда келгемен. Тюзүн айтсан а, биринчи алтамларымы каратени кёкусинкай деген тюрлюсю бла Борчаланы Илиясон къолунда эттеген. 13-жыллыгъыма сары бел бау къоллу болама. Алай 9-чу классдан сора биз Терс-Къолдан Тырныаузгъа көчбиз. Аңда гуманитар-техника коллеждеде оқууима, кюрешгенини да къоймайма. «Геолог» спорт арада Рустам бла Руслан Нахушевлени къолларында

жарау этеме. Ызы бла Евгений Могилевецни тилеги бла «Карате-до WKF» деген секцияга көчмени.

2013 жылда Къарачай-Черкесини Усть-Джегута деген шахарында ётген СКФО-ну «Надежда Кавказа» атты эришиулеринде биринчи жер алама. Июна айда Ейск шахарда «Звезда Приазовья» деген эришиуде эки алтын майдалга тийшил болама. Бююнлюкде уа Кисловодск шахарда ётерик СКФО-ну чемпионатына хазырлана турама. Аңда кюреш къыйынырак болулукту сунама. Нек дегендеген, бююнгөнче дери манга акылбалык болмагъан категориянда эриширгө тюшгендеш. Энди уа мен 18-20-жыллык къызланы арапарындағы биринчиликке къатышырыкъама. Аңдан сора уа Орёл шахарда Россейни чемпионатында. Ары барыргъа да таукелме. Мени тюрлю-тюрлю эришиулеге терк-тери чакырадыла. Аланы бир къаумуна барыргъа онг таптай да къаялышуым.

- Карате уа санга не бла былай жууукъду?

- Мен Къытайны, Японияны, Коре-

янны милдет тутушларын бек жаратама. Ала адамны санын, чархын, агъачын болмагъанча къарылу, гиртичи этедиле. Биринчи тхэквондо бла да кюрешгенине, алай жаным а каратедогъа тюйрелип къалгъанчады.

- Кызыз тишириугъа жарау этген а къыйын тюйюмлюди?

- Угъай. Мен алай бек къыйналмайма. Жараугъа берилген эки-юч саябат асыры терк ётгендеш да көрүнеди. Жарау этген заманым да манга солгүнчанчады. Тепгендеген, къармашхана тюйюмлюди да жаша!

Бизни юйде бек соөдиле спортун. Къарындашым боксёрду, экиге алланганым а - Курамагомедов Заур - грек-рим тутшуудан ахыр Олимпиадада доммакъ майдай алгъанды. Барысындан да бег а анатынды мени спорт бла кюрешгениме.

- Каратеде къайсы хорламынды эм багъалыгъа санайса?

- Алыкъа эм багъалы хорламын алдады, мен анга битеу кючюмю, къаяруууму аяам, кече-көн да хазырланыргъа, жарау эттерге кюреширикме.

ЛАЙПАНЛАНЫ Мадина.



СУРАТДА: биринчи жерде Сотталаны Мира.

Конкурс

Ашарыкъланы ким уста жарапшырыгъанына къарыгъандыла

Бахсанды сыйлы Рамазан айга жоралап «Милдет азыкъла» деген улупу шахар аралы конкурс бардыргында.

Байрамгъа сабий чыгъармачылык араны, район больницаны, 8-чи номерли сабий садны эм социальный жалчытуу араны келечилери, саурайда төрт команда болуп къатышандыла.

Хар команда да келгендегене деп энчи аш къангалы күвраргъандыла. Ол күн къонакъыя уа кимпел эдиле; асламысы ёкюзүле, көп сабийли эм къарысуса юйор-леден акылбалык болмагъан жаш адалма, сора абаданда да чакырылганда.

Сабийле, улупу да командала жасырылган азыкъылгында.

Газетни келир номери 30-чу июльда чыгъарыкъыды.

ТЕАТР

Жангы комедия оюннга чакырылады

Къулийланы Къайсын атты малкъар къырал драма театр кезүмүлөө сезонун жангы оюн бла жабады. Ол 30-чу - 31-чи июльда сайтылык французлу драматург Ж.-Б. Мольерни «Тартюф» деген комедиянын көре салынган спектакли көргүзтүрюкюдү. Аны режиссёру Къулийланы Борисди.

Оюннга Байзуллаланы Роза, Бачиланы Александр,

Жангоразланы Мажит, Мамайланы Фатима эм башхала къатышадыла.

Ол 19 сағаттада башланырыкъды. Орус тилге да көччүюлүндө.

Соруулары болгъанла бу телефонла бла сөлөшсүнлөө: 47-50-40; 47-54-37

Хош келигиз!

Билдириүү

Жамаатны болушлугъу керекди

Көндөлөннөн администрациясы бла ээлилени бир къа-умуу бу элде Уллу Ата журт урушда ёлгөнлөгө эсгертмө салырғыа белгиленгненген билдиредиле. Аны уллулугъу 63x2,3 метрни тутарыкъыды. Бу элден чыкъыланы, баш-халаны да аны къурулушуна къошумчулукъ этерлерин тилейбиз.

Эсгертмени ишлеуге кеслери ыразылыкъылары бла ахча бериргө соййенле аны бу расчётын чёткя ётдюрүргө боллукъудула:



42307810960330137940 Российни Сбербанкыны
Къабарты-Малкъарда 8631-чи номерли бёлümю,
Көндөлен эл.

Баш редактор АТТАЛАНЫ Жамал**РЕДКОЛЛЕГИЯ:**

БЕППАЙЛАНЫ Муталип (баш редакторну орунбасары)

КЪОНДЫЛАНЫ Хасан (баш редакторну орунбасары)

ТОКЪЛУЛАНЫ Борис (жууаплы секретарь)

ТЕКУЛАНЫ Хая (жамаат-политика бёлümню таматасы)

ТЕЛЕФОНЛА:

Редакторну приёмныйн - 42-63-01. Баш редакторну орунбасарлары - 42-38-21, 40-04-82. Жууаплы секретарь - 42-66-85.

Секретариат - 40-93-62. Корректорла - 42-63-52.

Газет Басманы эм асламы информацийны эркинликлерин къоруулажаны бла Къабарты-Малкъар регион инспекцияда 1994 жылда 14-чи июнда регистрация этилгендеш.

Регистрация номер —Н—0066. Индекс - 51532

Газети басмасын КыМР-ни Басма эмдә асламы коммуникацияла жаны бла къырал комитеттин компьютер службасы хазыр эттегиди.

Газет «Тетраграф» ООО-ну топографиясында басмаланында, Нальчик шахар, Ленин атылы проспект, 33

Номере графике көре 19.00 сағаттада къыл салыннады.

20.00 сағаттада къыл салыннанды

ГАЗЕТНИ НОМЕРИН ЧЫГЫАРГЫЛАНЫ:

Теммоланы Мухадин - дежурный редактор; Кетенчиланы Зульфия - жууаплы секретарында орунбасары; Зезаланы Лизда (1,2,3,4-чо бетле), Байчеккуланы Жаннета (5,6,7,8-чи бетле) - корректорла.

Тиражы 1900 экз. Заказ № 1476

РЕДАКЦИЯНЫ ЭМ
ИЗДАТЕЛЬНИ АДРЕСИ:



360000, Пальчик шахар,
Ленин атылы проспект, 5
электронный почтасы:
elbor_50@mail.ru